

Elke rundveehouder kan ermee te maken krijgen: ziekten in de veestapel. Maar hoe herken je ze op tijd? Hoe behandel en voorkom je ze? In deze serie duiken we in veelvoorkomende ziekten bij runderen. Praktische inzichten voor een gezonde veestapel.

onderwerp

1. salmonella

2. bvd

3. ibr

4. mycoplasma

5. leptospirose

6. mannheimia

7. para-tbc

8. neospora

Voorkom bvd, bij voorbaat dank

Nederland en België bestrijden bvd. Met zo'n 99,9 procent bvd-vrije bedrijven is België hard op weg om bvd-vrij te worden. Nederland moet nog een tandje bijzetten. Vooral bij de niet-melkleverende bedrijven valt winst te halen.

TEKST QUINTEN DEN HERTOOG

Bovine virale diarree (bvd) is een ziekte die wordt veroorzaakt door het bvd-virus. Het virus komt wereldwijd voor onder runderen en zorgt voor welzijnsproblemen en grote economische schade. Er zijn twee typen, in Nederland en Vlaanderen komt type 1 voor. De ziekte is soms lastig te herkennen omdat de verschijnselen vaak specifiek zijn, zoals koorts en een daling van de melkproductie. 'Bij diarree, afwijkend geboren kalveren, immuniteitsproblemen, letsels in de bek of vruchtbaarheidsproblemen moet ook altijd aan bvd worden gedacht', stelt Emma Strous, dierenarts bij Royal GD.

Op weg naar vrijstatus

De Nederlandse en de Belgische rundveehouderij willen bvd uitroeien. Melkveehouders die melk leveren in Nederland, zijn sinds juli 2018 via de voorwaarden van hun zuivelonderneming verplicht om deel te nemen aan een privaat bvd-bestrijdingsprogramma. Uit analyse van Royal GD blijkt dat op 31 december 2024 in Nederland 99,9 procent van de melkveebedrijven meedeed aan het programma. Daarvan had 91 procent de vrijstatus. Bij de overige, niet-melkleverende rundveebedrijven is de deelname een stuk lager: slechts 19 procent deed eind vorig jaar mee. In totaal betekent dit dat eind 2024 zo'n 53 procent van de Nederlandse rundveebedrijven deelnam. 'Daar is winst te behalen', stelt Strous. 'In 2024 werden 407 dragers gevonden op 111 bedrijven. Omdat bijna de helft van de rundveebedrijven in Nederland niet in het bestrijdingsprogramma zit, weten we dat het aantal gevonden dragers een onderschatting is', vertelt ze. Positief is wel dat de aanwezigheid van bvd op zoogkoeienbe-

drijven en kleinschalige bedrijven meedaalt met de melkveesector en volgens de laatste meting laag is.

Minister Wiersma gaf in een Kamerbrief van 20 december 2024 aan dat ze samen met de sectoren streeft naar het zo spoedig mogelijk behalen van een EU-vrijstatus voor bvd. Hiervoor wordt een nationaal bestrijdingsprogramma opgesteld, dat wordt vastgelegd in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Daarmee komt er nationale regelgeving die alle rundveehouders, dus ook niet-melkleverende bedrijven, verplicht om bvd actief te bestrijden.

België laat zien dat zo'n verplichte aanpak werkt. Sinds 1 januari 2015 is het daar wettelijk verplicht om bvd te bestrijden, en met succes. 99,9 procent van de bedrijven is vrij van het virus. Volgens dierenarts Stefaan Ribbens van DGZ zijn er slechts negentien bedrijven met bvd-circulatie in de laatste twaalf maanden in heel België. 'Het is vrij succesvol. Voor ons is het inmiddels een bijna exotische ziekte geworden, en dat willen we graag zo houden', stelt hij. In België wordt ieder pasgeboren dier getest, net als verwerpers en geïmporteerde runderen. 'Zo kunnen we het virus in een vroege fase opsporen. In 2018 was het bvd-statuuut van elk individueel rund in België bekend', voegt Ribbens toe. Waar voorheen vijf op de duizend dieren drager waren, is dat nu nog slechts vijf op de twee miljoen. Ook Duitsland is al een eind op weg met de bvd-bestrijding, weet dierenarts Strous. 'Nederland is ingesloten door landen die veel aan bvd-bestrijding doen, waardoor er minder grensrisico is.'

Levenslange dragers

Een rund kan een voorbijgaande infectie hebben of een drager zijn. Bij de voorbijgaande infectie wordt het virus meestal via de neus of de bek opgenomen. Het virus vermenigvuldigt zich vooral in de keelamandelen en verspreidt zich via het bloed en het immuunsysteem. De koe scheidt het virus onder andere uit via speeksel, neusuitvloeiing, ademhalingslucht, vruchtwater, urine en mest. Zodra het dier antistoffen aanmaakt, neemt de virusuitscheiding af. Dit heet een voorbijgaande infectie.

De symptomen zijn vaak mild, maar kunnen variëren van productiedaling, verminderde eetlust, koorts, diarree en uitdroging tot vruchtbaarheidsproblemen, ontsteking van de slijmvliezen, abortus en zelfs sterfte. Vooral kalveren kunnen ook last hebben van luchtwegproblemen. Door een verminderde weerstand, komen secundaire infecties ook regelmatig voor. Daarnaast kan het rund last hebben van bloedingen, te zien als bijvoorbeeld

rode puntjes op de slijmvliezen, zwarte mest of bloederige diarree. 'Dit zien we vooral bij mucosal disease, een dodelijke variant die ontstaat als het virus in het kalf muteert of als het kalf in contact komt met een cytopathogeen bvd-virus. Een cytopathogeen virus maakt heel veel lichaamscellen kapot, waardoor de verschijnselen veel ernstiger worden', geeft Strous aan. Ook bij type 2 van het bvd-virus worden bloedingen gezien. Hoewel dit type in Nederland nu niet voorkomt, is het volgens haar wel belangrijk om alert te zijn op de symptomen.

Een drager ontstaat als een ongeboren kalf in de baarmoeder van de moeder tussen dag 30 en 125 van de dracht besmet raakt. Dit kan gebeuren als een moederdier dat niet eerder besmet is geweest, tijdens de dracht in aanraking komt met het virus. Het moederdier heeft te maken met een voorbijgaande infectie en geneest uiteindelijk. Het immuunsysteem van het kalf is echter nog niet volledig ontwikkeld, herkent het virus niet als lichaamsvreemd en schakelt het virus niet uit. Het gevolg is dat het levenslang drager is. Deze kalveren kunnen gezond ogen, maar zijn volgens de dierenarts 'lopende virusbommetjes', die hun hele leven lang grote hoeveelheden virus uitscheiden en er zo voor zorgen dat een infectie op een bedrijf blijft circuleren. Dragerkalveren worden vaak niet oud, hebben een zwakke weerstand en kunnen afwijkingen bij de geboorte vertonen, zoals oogafwijkingen, trillen en sterrenkijken. Later kan groeivertraging of mucosal disease optreden. Een dragerkalf kan nooit genezen en moet zo snel mogelijk worden afgevoerd om verspreiding van het virus te voorkomen. Een goede manier om dragers snel te herkennen is door het nemen van oorbiopten bij pasgeboren kalveren.

In enkele gevallen is het moederdier al drager en besmet het zo het kalf, al komt dat volgens Strous in Nederland bijna niet meer voor. 'We vinden een drager over het algemeen eerder dan dat het een kalf kan geven. Ook is de kans dat een drager drachtig wordt, vrij klein, al gebeurt het soms nog wel', geeft ze aan.

Aanvoer van runderen grootste risico

Het grootste risico op insleep van bvd ligt bij de aanvoer van runderen, zowel bij dragers als bij drachtige dieren die een drager dragen, Trojaanse runderen genoemd. Zelfs dieren van bvd-vrije bedrijven vormen volgens Strous een risico. 'Het virus kan ook via erfbetreders en besmette materialen zoals kleding, een klauwbekapbox of transportmiddelen een bedrijf binnenkomen. In mest kan het virus onder de juiste omstandigheden

Dierenarts Emma Strous: 'Bvd-dragerkalveren zijn lopende virusbommetjes'

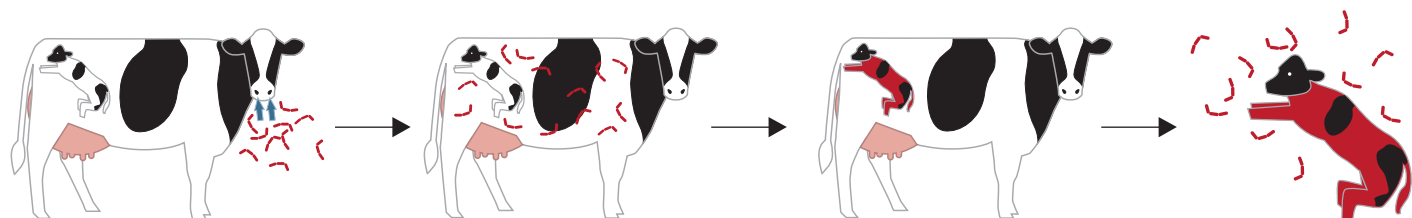
wekenlang overleven. Weiden zonder duidelijke scheiding tussen percelen, dieren samen weiden, gezamenlijke jongveeopfok en het deelnemen aan van keuringen of shows vergroten ook het risico op besmetting.

Om insleep te voorkomen raadt Strous aan om een gesloten bedrijfsvoering te hanteren. 'Als aanvoer noodzakelijk is, kunnen onder andere de aanvoer van dieren van een bvd-vrij bedrijf, vooraf screenen op virus en antistoffen en quarantaine en observatie gedurende vier weken de risico's beperken', adviseert ze. 'Contact met andere runderen over de draad of van andere bedrijven moet worden vermeden en hygiënemaatregelen zijn essentieel. Het gebruik van bedrijfskleding door iedere bezoeker, schone laarzen en een duidelijke scheiding tussen schoon en vuil op het erf helpen daarbij. Op het bedrijf zelf is het verstandig om kalveren en drachtige dieren gescheiden te houden en per diergroep van kleding en laarzen te wisselen. Ook goed afkalfmanagement met schone afkalfhokken en het enkel gebruiken van sperma en embryo's van na 1998 dragen bij aan preventie', geeft ze verder als tips.

Vaccineren verkleint kans op dragers

Voor bedrijven met een verhoogd risico op de insleep van bvd — bijvoorbeeld door regelmatige aanvoer of contact met andere veestapels — kan vaccinatie een goede extra maatregel zijn. Hoewel vaccinatie geen 100 procent bescherming biedt, verlaagt het wel de kans op dragerkalveren en vermindert het de ziektelast. Daarbij is een goede toediening volgens de dierenarts cruciaal. 'Wel moet men rekening houden met beperkingen in het bestrijdingsprogramma, want bij bijvoorbeeld tankmelkonderzoek is niet bij alle vaccins meer te onderscheiden of de antistoffen door vaccinatie of door natuurlijke infectie zijn ontstaan.' Deelnemen aan het bestrijdingsprogramma blijft de beste manier om bvd op te sporen, te monitoren en te voorkomen. 'Hiermee kan de vinger aan de pols worden gehouden en de ziekte relatief snel worden opgemerkt', aldus Strous. |

Hoe ontstaat een bvd-drager?

1 Tussen dag 30 en dag 125 van de dracht komt de moederkoe in aanraking met het bvd-virus.

2 Het bvd-virus infecteert de koe en het kalf in de baarmoeder. De koe maakt antistoffen aan.

3 De koe geneest, maar het kalf schakelt het virus niet uit door nog onvolledig ontwikkelde afweer.

4 Het geboren dragerkalf oogt meestal gezond, maar scheidt haar hele leven veel bvd-virus uit.

= bvd-virus